

~~XV~~

372.

372

1. 1

372

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESSÄMLING.

Uppt. av Nils Olsson.

efter Per Olsson

i V. Virastad Börsars socken
Skotts härad Skåne.

Anmärkingar: Den som berättat
detta är 60 år gammal.

Julfirandet i min hembygd för 50 år sedan:
+ svar på ff III.

Den 1 november inträdde det nya tjänsteåret. Då
nu drängar och pigor kommit i tjänst och blivit be-
kanta på stället, började förberedelserna till husförhöret.
Nu lästes Lindblomska katekesen från pärm till pärm
med rykande fart och så högljutt att vi småbarn måste
sätta händerna för öronen för att inte bli störda
i vår tysta läsläsning. Kvällarna strax före husför-
höret skulle tjänstefolket höra varandra. Den som be-
rättar detta har många gånger hört hemmets drängar och
pigor på katekesen. Pigorna gävo oftast rediga och
rätta svar. Drängarna i regel också, dock krånglade dessa
(9.5)

2. ganska ofta och gävo konstiga svar på vissa frågor t. ex. på frågan: "Vad är dagligt bröd," då det ofta svarades: "Det grova." På frågan: "Vem har stiftat äktenskapet," fick man ofta svaren: "Nils skräddaren, Per kitteren" och någongång djävulen, världen och vårt eget kött." När det allvarliga husförhøret var över lade man boken tillsidis och började förbereda sig till jul. Till dess var man angelägen att ha undangjort vissa arbeten. Låunda skulle ha va grödan vara sluttroškad. Så mycket som möjligt av ullen och linnet vara spunnet, ty under juldagarna fingo ej sådana arbeten företagas där redskapen gick runt. Inomhus börjades med jultvätt, ljusstöpning, sedan sløkt och bryggd och sist baket. Dessa borde i regel vara avslutade tre dagar före jul, ty då började jultiggarna att komma. Dessa kommo ofta i massvis och hade också sin rangskala. Berättaren minns så väl några intressanta uppenbarelser: "Blöpingen, Nils brännare, Iven Mober, Grönshoosan, Trumman, Bjelkje Kjøstane, Kjøstans" m. fl som særskilt omhøldades av mor. Andra såsom: "Tålsen, Den Løde, Tatterna" avfördades lite enklare. Allmosorna

Uppt. av Nils Olsson

Anmärkningar:

efter

i

bestodo vanligast av ett stycke grovt och ett stycke fint bröd, samt mellan dessa skivor två stycken sylta. Roligt var att se att dessa alltid kysste mor på hand för allmosan. Någon gång kunde även vi barn till vår stora glädje få en kyss på hand av de mera bekanta tiggarna. Julafton företogs en ny matordning i det middagen uteslöts för att lämna rum för en andra frukost vid elva tiden. Första frukost kallades: "Davra." På Julaftonen skulle gården sopas, logarna uppsnyggas och stallarna underkastas en fullständig rengöring och allt vara färdigt till klockan 2 e. m. Därefter skulle vi själva undergå en fullständig uppsnyggning och kläda oss i söndagsdräkt. Nu inväntades julhögtiden under

4.
tystnad. Vid fyrtiden skulle vi gå ut och höra efter kyrkklockornas helgmålsringning. Vid femtiden samlades familjen vid måltidsbordet i storstuan. Måltiden bestod utav smör, bröd, fisk och risgröt, klenor eller "goe råder" (gudran). Efter måltiden lästes och sjöngs en psalm. Därefter sysslade drängerna med att geva kreaturen sitt julfoder, vilket i regel bestod utav en extra portion hö. Under tiden sysslade kvinnfolken, i "stersed och madhused", med att tillvarataga rester av måltiden. Därefter samlades familjen åter och intog sina platser i "stuan". Nu lästes julevangeliet och sjöngs julpsalmer. Sedan kom mor med ett fat pepparnötter, som delades ut. Nu företogs en del gissningslekar t. ex. "nudder i höna" eller "min gris lachar åt skogen", "hilla eller hopp hilla" m. fl. Vid åttatiden drog far och mor och småsyskonen sig undan till kammaren, men vi äldre syskon och tjänarna fortsatte med jullekar såsom blindbock, sitte på understol m. fl. Vid tiotiden gick man till sängs. Juldagen var man tidigt uppe, tände ljus i alla fönster, sedan gick man till julottan när sådan förekom, i annat fall lästes och och sjöngos julpsalmer hemma. I högmässan gingo

Uppt. av Nils Olsson

Anmärkningar:

efter

i Bösarys, Sh.

så många som kunde komma ästad och tillbragtes juldagen för övrigt i stillhet. Annandag jul sysslades först med att rengöra stallarna, vilket arbete eftersatts under juldagen. Sedan börjades gästbuden och jullekarna på allvar och ungdomen samlades än i den ena gården och än i den andra för att tillbringa tiden med jullekar. Lärskilt intressant var att "sko blackan". Mellan helgdagarna gästades och kalasades rätt mycket, då nästan alltid förekom jullekar och danser. Nyårsafton och Trettonafton firades ungefär som julafton. Vid årsskiftet förekom det så kallade nyårsskjutandet, så att man på nyårsaftonen sköt ut det gamle och på nyårs morgonen sköt in det nya året. Trettondagen brukade man

att kläda ut sig och gå omkring och visa sig i gårdarna under namnet av julbocker. Då vankades alltid traktat i regel av brännvin. Man lade då märke till att kvinnorna, som i regel voro större och kraftigare än männen tog sin sup på karlaris, under det männen blott läppjade på glaset. På somliga ställen, där husbonden hyllade nykterheten, bjöds blott de föregivna männen brännvin, under det kvinnorna fingo kitta på, till synes ganska länge i "synen". Av andra förlustelser må nämnas: "gå med fulen," då man smög sig in i "fostuen" öppnade ljudlöst dörren och släppte in "fulen", som flög direkt på ljuset och släckte detta. "Gå med svinfot," då besökaren hastigt öppnade dörren och sprang fram och slog svinfoten i bordet och sen på dörren igen. Vid båda dessa tillfällen skulle husets folk infånga besökaren, som skulle bjudas på traktering. Lyckades detta var det ett gott omen för stället för kommande år. Misslyckades det så att besökaren kom undan, ansågs det som ett dåligt varsel. Lådana nöjen kunde företagas ända till Knut, då alla julseder slutade.

Skåne
Länge
Börarp

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESSAMLING.

372

77

Uppt. av

Nils Olsson.

Anmärkingar:

efter

Nils Olsson

i

upptecknat 1920

1. Första vårdegen var när man plöjde till ärter.
Den dagen skulle man äta julkavring och dricka
jölöl, för att man skulle bli lätt till att springa
bakefter harven (kallades lättingsbiken). Man ansåg
också, att man skulle sitta på äräsen och äta
det. Dragarna skulle också hava sin del.
Viktigt var också att spänna dragarna för red-
skapen med vantarna på, för att vara säker på
att dessa ej skulle bli brutna.]
2. Ärtorna skulle sås så tidigt som möjligt. Körnet
när päronträden blommade. Bönorna sattes vid
Beda. Trädorna skulle ligga till inemot midsommar,

8.

för att lämna bete åt får och gäs. Gödseln kördes ut strax intill hösten.

3. Man var angelägen om att komma i håg hurudant vädret var under de tolv juldagarna, ty man ansåg, att som vädret var under de tolv juldagarna, sådant skulle det bli under årets tolv månader, så att som juldagen var, skulle det bli under januari månad, som annandag jul var, skulle det bli under februari månad o. s. v. Om det föll mycket rinfrost under juldagarna, ansågs det som ett gott tecken för nästa års kornskörd.

4. Fredagen kommer med nästa veckas väder. Morgonrodnaden betyder regn. Aftonrodnaden betyder vackert väder.

6. Så långt före vårfeudegen lärkan sjunger, så länge efter skall den tiga. Men brukade säga att om det frös vårfinnatten, så skulle det frysa i fyrtio nätter.

7. Jag känner till ett ordspråk, som säger: Den första torsdagen i Tor, då träder tranan skänker jord.

Uppt. av Nils Olsson

Anmärkingar:

efter J. Olsson

i Skåne
Skott hll
Brösarp sn.
uppt. år 1920

8. Den trettionde April om kvällen sjöngs majvisan, vilket man höll på med tills man varit på alla gårdarna i byn.

9. Midsommarafton dansades kring majstången.

